

osoblyvymy osvithnimy problemamy [Augmented reality in teaching students with special educational problems]. CTE Workshop Proceedings, 5, 66-71 [in Ukrainian]

16. Shelestova L. V. (2021). Zmishane navchannia u pochatkovii shkoli [Blended learning in primary school] : metodychni rekomendatsii. Kyiv : «Feniks», 48 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БАЦЕНКО Сергій Вікторович – молодший науковий співробітник Інституту цифровізації освіти НАПН України.

Наукові інтереси: використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації процесу навчання за моделлю змішаного навчання.

РАШЕВСЬКА Наталя Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник Інституту цифровізації освіти НАПН України, вчитель математики КЗО «Криворізький ліцей «КОЛІА»».

Наукові інтереси: використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації процесу навчання за моделлю змішаного навчання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BATSENKO Serhiy Viktorovych – junior researcher of the Institute of Digitalisation of Education National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Scientific interests: the use of information and communication technologies for the organization of the learning process according to the model of blended learning.

RASHEVSKA Natalia Vasylivna – PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Researcher of the Institute for Digitalisation of Education National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Mathematics teacher at municipal institution Kryvyi Rih Lyceum "KOLIA".

Scientific interests: the use of information and communication technologies for the organization of the learning process according to the model of blended learning.

Стаття надійшла до редакції 11.10.2024 р.

УДК 378. 11. 76

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-97-101

БЕЛІКОВА Валентина Венедиктівна –

кандидат мистецтвознавства, член Спілки композиторів України, заслужений працівник культури України, доцент кафедри музикознавства, інструментального та хореографічного навчання

Криворізького державного педагогічного університету

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8056-2799>

e-mail kdpu@kdpu.edu.ua

МУЗИЧНІ ТВОРИ ДЛЯ ДІТЕЙ У ТВОРЧОСТІ ЯКОВА СТЕПАНОВИЧА СТЕПОВОГО

У статті автор досліджує музичні твори для дітей у творчості відомого українського композитора Я. Степового, які відіграли значну роль у формуванні нового шкільного репертуару.

Український народ дав людству багатьох видатних діячів літератури і мистецтва. Одне з перших місць серед митців належить видатному українському композиторові, творцеві мелодійних романсів, майстерних обробок народних пісень, хорових творів і фортепіанних п'єс Якову Степановичу Степовому. Музичні твори для дітей Я. Степового є важливим вкладом музиканта у розвиток педагогічного репертуару загальної середньої школи. Продовжуючи традиції провідних українських композиторів М. Лисенка, М. Леонтовича, М. Мясковського та інших, Яків Степанович утворював хорові твори, обробки для дитячих ансамблів і сольного виконання. Відомими є хорові твори для дітей на слова Т. Шевченка «Кобзар», який складається з 20 мініатюр і «П'ять шкільних хорів».

Хорові твори Я. Степового охоплюють велике коло тем за внутрішнім змістом та художньою формою. Аналізуючи шкільні пісні Я. Степового можна відмітити, що головною метою композитора було виховання школярів на кращих народнопісенних зразках українського народного мелосу. На творчій полиці Я. Степового є незакінчена опера «Невольник» (за Т. Шевченком), Три фуги для фортепіано (1909), Соната (1909), Фантазія (1909), Вальс (1910), Мазурка та Прелюдія (1915), Прелюд пам'яті Т. Шевченка (1912), Фортепіанні сюїти та мініатюри, а також танці, поеми та романси.

Творчість Я. Степового – перехідний етап в історії розвитку української музики. Вона підготувала ґрунт для діяльності радянських композиторів. У той же час у ній яскраво виступають традиції кращих представників зарубіжної і української класики. В історію української музики Я. Степовий увійшов насамперед як автор малих форм: романсів, пісень, фортепіанних п'єс. У цій галузі Я. Степовий досяг найбільшої досконалості, адже його майстерність у володінні простими, художньо правдивими засобами музичної виразності, взятими з скарбниці народнопісенної культури і професійної музики, заслуговує на увагу і подальший розвиток композиторами.

Ключові слова: українська музична культура, естетичне виховання, музичні твори для дітей, Я. Степовий.

BELIKOVA Valentina Venediktivna –

Candidate of Art History, member of the Union of Composers of Ukraine, Honored Worker of Culture of Ukraine, Associate Professor of Musicology Instrumental and Choreographic Training Kryvyi Rih State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8056-2799>

e-mail kdpu@kdpu.edu.ua

MUSICAL WORKS FOR CHILDREN IN THE CREATIVITY OF YAKOV STEPANOVYCHA STEPovyO

In the article, the author examines musical works for children in the works of the famous Ukrainian composer Ya. Stepovoy, which played a significant role in the formation of the new school repertoire.

The Ukrainian people gave humanity many outstanding figures of literature and art. One of the first places among artists belongs to the outstanding Ukrainian composer, creator of melodious romances, masterful arrangements of folk songs, choral works and piano pieces Yakov Stepanovych Stepovy. Musical works for children by Ya. Stepovoy are an important contribution of the musician to the development of the pedagogical repertoire of the general secondary school.

Continuing the traditions of leading Ukrainian composers M. Lysenko, M. Leontovych, M. Myaskovsky and others, Yakiv Stepanovych created choral works, arrangements for children's ensembles and solo performance. Choral works for children to the words of T. Shevchenko «Kobzar», which consists of 20 miniatures and «Five school choirs», are well-known.

The choral works of Y. Stepovoy cover a wide range of topics in terms of internal content and artistic form. Analyzing the school songs of Y. Stepovoy, it can be noted that the main goal of the composer was to educate schoolchildren on the best folk song samples of Ukrainian folk melos.

On the creative shelf of Y. Stepovoy is the unfinished opera «Slave» (by T. Shevchenko), Three Fugues for Piano (1909), Sonata (1909), Fantasia (1909), Waltz (1910), Mazurka and Prelude (1915), Prelude in memory of T. Shevchenko (1912), piano suites and miniatures, as well as dances, poems and romances.

The creativity of Ya. Stepovoy is a transitional stage in the history of the development of Ukrainian music. It prepared the ground for the activity of Ukrainian classics stand out in it. Ya. Stepovy entered the history of Ukrainian music primarily as an author of small forms: romances, songs, piano pieces. In this field, Ya. Stepovy achieved the greatest perfection, because his skill in mastering simple, artistically true means of musical expression, taken from the treasury of folk song culture and professional music, deserves the attention and further development of composers.

Key words: Ukrainian musical culture, aesthetic education, musical works for children, Ya. Stepovy.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Нова концепція музично-естетичного та духовного виховання повинна опиратися на кращі зразки українського мистецтва, виховувати любов до народних українських традицій, до рідної землі та історії наших предків, що сприяє формуванню основних компонентів духовного світу молоді, національної самосвідомості та патріотичного мислення.

Український народ дав людству багатьох видатних діячів літератури і мистецтва. Одне з перших місць серед митців належить видатному українському композиторові, творцеві мелодійних романсів, майстерних обробок народних пісень, хорових творів і фортепіанних п'єс Якову Степановичу Степовому.

Аналіз досліджень та публікацій. Історію української музики ХХ століття ґрунтовно досліджували В. Белікова, О. Коломоець, Л. Корній, О. Крусь, Л. Немцова, Г. Скрипник, Т. Чабан та інші.

Українську спадщину музичної педагогіки доби УНР (М. Леонтович, Я. Степовий, К. Стеценко) ретельно вивчала Н. Кобрин.

Постать Якова Степового в контексті теорії універсальної творчої особистості досліджувала О. Коменда.

Тенденції неоромантизму в українській фортепіанній музиці початку ХХ століття є предметом наукових розвідок О. Лігус.

Мета статті – розглянути роль музичних творів для дітей в творчості Я. Степового.

Виклад основного матеріалу дослідження. Яків Степанович Степовий (справж. – Якименко) (20. 10. 1883, Харків – 04. 11. 1921, Київ) – відомий композитор, педагог, музичний критик та громадський діяч. Народився у Харкові в сім'ї, в якій всі цінували та любили музику.

У період 1895–1902 років він навчався співати у Придворній співацькій капелі в Петербурзі. Професійну музичну освіту Яків отримав у Петербурзькій консерваторії, навчаючись по класу композиції у М. Римського-Корсакова і А. Лядова,

які прищеплювали йому інтерес і повагу до народнописенної творчості, сприяли виявленню яскравої художньої індивідуальності майбутнього композитора

Значну роль у формуванні Я. Степового як композитора і активного музичного діяча відіграло політичне і культурне життя Петербурга – 9-е січня 1905 р. В цей період студенти Петербурзької консерваторії виступали проти звільнення з роботи М. Римського-Корсакова, О. Глазунова, Ф. Блумфельда та ін.

Художні погляди молодого композитора проявилися в його вокальних творах. Свої перші композиції Я. Степовий компанував у музичних збірках «Барвінок». Музикант звертався до поезії Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка та інших прогресивних українських поетів.

У цей період композитором уже були створені фортепіанні твори, в яких відчувався вплив музики П. Чайковського, Е. Гріга, Ф. Шопена, О. Скрибіна та поступово музикант знаходить свій індивідуальний стиль, який проявився у закономірностях розвитку українського музичного фольклору.

Музична мова композитора відзначається наспівністю, простотою і доступністю засобів художньої виразності, тісним зв'язком з народною піснею, оптимізмом життєсприймання, ширістю в передачі почуттів і настроїв.

У цей період Яків познайомився з відомим українським співаком Іваном Алчевським, який часто виступав на музичних вечорах і поширював українську народну пісню, а також хорові обробки, які створював М. Лисенко.

У 1906 р., відвідуючи симфонічні концерти, Я. Степовий познайомився з М. Мясковським, який уже в ті роки прославився як відомий український композитор-симфоніст.

У революційні роки періоду 1905-1907 рр. серед музичної інтелігенції виникло питання боротьби за свої права. Частина інтелігенції відійшла від революційного руху, а Яків

підтримував позиції М. Коцюбинського, Лесі Українки, І. Франка.

Період 1908–1914 рр. можна вважати періодом утвердження молодого музиканта в камерно-вокальному і камерно-інструментальному жанрах. У ці роки з'являються його цикли «Три вірши Максима Рильського», «Пісні настрою» на слова О. Олеса, а також «Шість п'єс для фортепіано», Соната та Фантазія (1909 р.).

З початком першої світової війни Я. Степового мобілізують до армії і призначають писарем санітарного поїзда. Майже протягом трьох років йому доводиться нести важкий тягар солдатчини. Лише в травні 1917 р. композиторові вдалося звільнитись від осоружної служби в царській армії. Він приїздить у Київ і цілком присвячує себе творчій і педагогічній роботі: викладає в консерваторії музично-теоретичні дисципліни, складає підручник елементарної теорії музики.

З перших днів встановлення Радянської влади Я. Степовий віддає всі свої сили боротьбі за розвиток молоді української радянської музичної культури. Його прізвище серед членів Всеукраїнського музичного комітету, він завідує музичною частиною Українського музично-драматичного театру, працює художнім керівником Державного вокального ансамблю, організує струнний квартет, з групою артистів оперного театру виїздить на периферію для пропаганди української музики.

Напружено працюючи на громадській, педагогічній і виконавській роботі, Я. Степовий знаходить час і для творчості. Він написав тоді дві сюїти для симфонічного оркестру на українські народні теми, оркестрував власний романс «Степ» та оперу «Ноктюрн» М. Лисенка, упорядкував музику до драми «Невольник» М. Кропивницького за Т. Шевченком, почав писати оперу на цей сюжет, обробив багато революційних пісень, створив ряд вокальних та інструментальних ансамблів.

Я. Степовий вписав нову сторінку в історію української музики передусім як композитор-мініатюрист, автор творів малих форм: пісень, романсів, хорів, невеликих інструментальних п'єс та ансамблів. За своєю лаконічністю і філігранною відточеністю романси і пісні Я. Степового можна поставити нарівні з кращими творами даного жанру вітчизняної музики.

Вже у вокальному циклі «Барвінки» – одному з перших творів композитора – яскраво виступають всі характерні риси його індивідуального обличчя: мелодійність, чіткість форми, зв'язок з народно-пісенними інтонаціями, виразний національний колорит, безпосередність емоцій.

Тематика циклу дуже різноманітна. Тут і соціально загострені романси «Із-за гаю сонце сходить», «Три шляхи» (слова Т. Шевченка), «Досить невольная думка мовчала» (слова Л. Українки), «Степ» (слова М. Чернявського), тут і грайливо жартівлива пісня «Утоптала стежечку» (слова Т. Шевченка), і романс, сповнений тонкого ліричного відчуття – «Розвійтеся з вітром» (слова І. Франка).

Залежно від образного змісту текстів композитор знаходить відповідні засоби музичної

виразності. Так, наприклад, в солоспіві «Степ» для зображення картини пробудженого степу, що символізує визрівання революційної свідомості в народі, композиторові служать поступінні ходи октавами в басі, виразні, світлі гармонії та чіткий маршовий ритм:

Важка доля дівчини, зганьбленої паном, в солоспіві «Із-за гаю сонце сходить» відтворюється елегійною, суворо-стриманою мелодією. Епізод появи пана з хортами, що іде на полювання, малюється композитором напружено-драматичними музичними фарбами. Безчесний вчинок викликає гнів і обурення, що яскраво передається в музиці. Цікаве також імітування в супроводі фанфароподібних сигналів, що підсилює емоційне звучання образу.

Сповнений революційного пафосу вірш Л. Українки «Досить невольная думка мовчала» знаходить переконливе і яскраве відтворення в романсі під цією ж назвою. Музика його хвилююча, піднесена, повна рішучості до боротьби за кращу долю народу.

Щирим вболіванням за знедолене життя кріпаків звучить солоспів «Три шляхи» на слова Т. Шевченка. Мелодичний склад романса подекуди перегукується з мотивами українських народних дум (підвищений IV ступінь у мінорі, тріольні послідування в ритмі, арпеджовані акорди в супроводі):

Окремі номери циклу розкривають світлі сторінки в житті народу, його невичерпний гумор, оптимізм, життєрадісність.

До таких зразків слід віднести «Утоптала стежечку», «Ой стрічечка до стрічечки» на слова Т. Шевченка. Так само як і поетичні тексти, музика цих романсів за своїм мелодичним і ритмічним складом дуже близька до жартівливих українських народних пісень.

У роки запеклої боротьби між декадентським формалістичним і прогресивним мистецтвом творчість Я. Степового позначилась деякими ідейними хитаннями. Самозаглибленість, пасивність, розчарування, зневіра, що характеризують настрої композитора в ці роки, відбилися на його творах «Пісні настрою» на слова О. Олеса (1908 р.), три романси на слова М. Рильського (1911 р.), деякі фортепіанні мініатюри, а також романс на слова К. Бальмонта «Спите, полумертвые увядшие цветы». В цих творах губиться зв'язок композитора з народнопісенними інтонаціями.

Якісно новий етап в творчості Я. Степового починається з перемогою Великої Жовтневої соціалістичної революції. Композитор звертається до полум'яних публіцистичних віршів Л. Українки («Слово», «Гетьте, думи»), І. Франка («Земле моя», «Каменярі», «У долині село лежить»), а також до поезій С. Руданського («Чумак з мазницею», «Засідатель»), П. Тичини («Арфами, арфами»).

Широка, урочиста, на великому диханні мелодія «Гетьте, думи» звучить як внутрішній голос художника, що знову знайшов віру в життя, віру в торжество світлого майбутнього, ради якого готовий «...на гору круту крем'яную... камінь важкий підіймать і, несучи вагу ту страшную... пісню веселу співать»:

Мужньої сили набуває мова композитора в солоспіві «Каменярі». Його вольові, енергійні інтонації та пунктирні чітко маршові ритми, нав'язані мелодіями революційних пісень, відтворюють непереможні сили народу-борця, що переносить будь-які труднощі, змігає всі перешкоди на шляху до здійснення своїх мрій.

Значне місце в творчості Я. Степового займають обробки українських народних пісень для голосу з фортепіано та для хору а-капела (5 десятків народних пісень для мішаного хору). Матеріалом для обробок служили композитору записи К. Квітки, П. Демуцького, О. Рубця, А. Конощенка. За своїми жанрами вони дуже різноманітні. Це ліричні пісні, чумацькі, козацькі, бурлацькі, обрядові, дитячі, гумористичні, танцювальні. Композитор тонко відчуває природу народної пісні, уміє поглибити потенціальні художні можливості, закладені в ній. Цікаве щодо цього застосування композитором паралельної ладової змінності (тобто зіставлення паралельних мажорної і мінорної тональностей) – типового засобу виразності гумористичних і танцювальних народних мелодій (в обробках «Ой щит, щит», «Музика на весіллі»). Часто композитор використовує прийом народного багатоголосся, збагачуючи мелодію варіантами основного наспіву. Форма обробок переважно куплетна, проте іноді застосовується і куплетно-варіаційна. Мелодичний рух відзначається плавністю голосоведення.

Велику майстерність композитор виявляє в обробках народних пісень та оригінальних творах, написаних для дитячого хору («П'ять шкільних хорів», 3 випуски збірки пісень для дошкільного віку «Проліски», збірник «Кобзар» на слова Шевченка). Вони збагатили досить обмежений на той час дитячий репертуар, відіграли значну роль у справі музичного виховання молодого покоління. Любовно й поетично відтворює композитор образи дитячого світу, його психологію.

Як уже згадувалось, поряд з солоспівами, хоровими творами та обробками народних пісень Я. Степовий написав також ряд фортепіанних композицій. Серед них: прелюд «Пам'яті Т. Г. Шевченка», соната ре-мажор, фантазія мі-мінор, два рондо, менует, «Пісня без слів» і ін. Фортепіанні твори Степового не відзначаються якимсь зовнішнім блиском, технічно нескладні. В них композитор більше співає, ніж грає. Філігранна відточеність, вишуканість гармонійної мови, задумливий, елегійний, іноді світлий, оптимістичний настрій, яскраво виражений український національний колорит – ось основні риси фортепіанного стилю композитора.

Музичні твори для дітей Я. Степового є важливим вкладом музиканта у розвиток педагогічного репертуару загальної середньої школи. Продовжуючи традиції провідних українських композиторів, Яків Степанович утворював хорові твори, обробки для дитячих ансамблів і сольного виконання. Відомими є хорові твори для дітей на слова Т. Шевченка «Кобзар», який складається з 20 мініатюр і «П'ять шкільних хорів».

Саме в цей період виникає три збірки «Пролісків», які містять різні дитячі пісні й танці.

Перший такий збірник мав одноголосні твори для дітей дошкільного віку, а другий і третій випуски мали пісні на два і три голоси.

Утворюючи свої опуси, композитор мав мету – виховати естетичний смак у дітей та навчити їх хоровому співу. Зазначимо, що у першому випуску є твори з невеличкою мелодичною лінією (наприклад, «Гоп-гоп»), а обробки народних пісень мають елементи народного багатоголосся. У фортепіанному супроводі звучать елементи народних музичних інструментів (наприклад, твір «Зайчик, зайчик»). Інтонаційний матеріал пісні посилює емоційний образ твору. Композитор використовує танцювальні елементи (акценти, стакато), що посилюють особливості музичних п'єс.

Звертаємо увагу на пісню «Ой ходила дівчина бережком», в якій основному звучанню F-dur «відповідає» d-moll.

Крім емоційного і тонального «перегукування» автор застосовує модуляції в тональність домінанти (наприклад пісні «Косарі», «Вишенька»).

Зазначимо, що музично-психологічні елементи пісень мають чітку метро-ритмічну основу, які підсилюють емоційний настрій «Зайчика» чи «Горобчика».

Третій випуск збірки композитора складається з 2-х частин. Перша частина має двоголосний розвиток, а друга частина досягає три голоси в мелодичній лінії.

Крім соціального змісту пісень поетичний текст має і сатиричний відтінок (наприклад, «Чи в Києві, чи в Полтаві»). Є твори, які мають антирелігійну спрямованість (наприклад, «Пришла в церкву стара баба» С. Руданського).

У третьому випуску збірки автор додав історичні народні та козацькі пісні, які виховували почуття патріотизму, любові та пошани до свого рідного краю.

У третій випуск збірки Яків Степанович вводить обробки народних пісень на два і три голоси, що утворює характер «гуртового співу».

Значне місце належить обрядовим та побутовим пісням. В цьому відношенні слід назвати пісню «Ой ішов я вулицею раз, враз» та пісню «Ой з-за гори та буйний вітер віє», в якій відчувуються тяжкі думи матері про долю своїх дітей.

Популярними серед населення стали пісні-аранжировки Якова Степановича (наприклад «Сидить дід на печі», «Грицю, Грицю, до роботи»).

Збірки Якова Степановича Степового відповідали головним потребам по формуванню дитячого репертуару для дітей нової школи. Продовжуючи кращі традиції М. Лисенка, у своїх творах «Музика до «Кобзаря» Т. Шевченка», Яків Степовий одним з перших композиторів представив поезію Т. Шевченка для дітей різного віку. Композитор використовував інтонації побутового романсу, народної пісні, які були поширені в домашньому музикуванні.

У творах Я. Степового «Б'ють пороги», «Чорна хмара з-за лиману», «Ой нема, нема», «Наш атаман Гамалія» відчувуються героїчні риси поезії Т. Шевченка.

З особливою теплотою звернувся автор до ліричних сторінок збірки «Кобзар». Кращою

піснею вважається «Садок вишневий коло хати», яка представлена у двох варіантах. У першому варіанті розкрита краса тихого українського вечора. Хвилеподібна мелодія надає пісні яскравий романтичний відтінок. У другому варіанті пісня сприймається як жанрово-побутова замальовка вечірнього селянського побуту.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Композиції Я. Степового для дітей на слова Т. Шевченка відіграли значну роль у формуванні нового шкільного репертуару.

Продовжуючи традиції М. Лисенка, збірники Я. Степового слугують основою для вивчення української музики учнями молодших класів. Хорові твори Я. Степового охоплюють велике коло тем за внутрішнім змістом та художньою формою.

Аналізуючи шкільні пісні Я. Степового можна відмітити, що головною метою композитора було виховання школярів на кращих народнопісенних зразках українського народного мелосу.

На творчій полиці Я. Степового є незакінчена опера «Невольник» (за Т. Шевченком), Три фути для фортепіано (1909), Соната (1909), Фантазія (1909), Вальс (1910), Мазурка та Прелюдія (1915), Прелюд пам'яті Т. Шевченка (1912), Фортепіанні сюїти та мініатюри, а також танці, поеми та романи.

Творчість Я. Степового – перехідний етап в історії розвитку української музики. Вона підготувала ґрунт для діяльності радянських композиторів. У той же час у ній яскраво виступають традиції кращих представників зарубіжної і української класики. В історію української музики Я. Степовий увійшов насамперед як автор малих форм: романсів, пісень, фортепіанних п'єс. У цій галузі Я. Степовий досяг найбільшої досконалості, адже його майстерність у володінні простими, художньо правдивими засобами музичної виразності, взятими з скарбниці народно-пісенної культури і професійної музики, заслуговує на увагу і подальший розвиток композиторами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Белікова В. В. Історія української музики. Кривий Ріг, 2011. 372 с.
2. Кияновська Л. Українська музична культура. Тернопіль, 2000. 183 с.
3. Корольок Н. Корифеї української хорової культури ХХ ст. К., 1994. 178 с.
4. Семененко Н. Хорові обробки Я. Степового. *Українське музикознавство*. № 1, К., 1983. С. 23–37.
5. Філенко Т. Серед нових поколінь. *Народна творчість та етнографія*. № 3, 1984. С. 67–75.

REFERENCES

1. Belikova, V. V. (2011). *Istoriya ukrayins'koyi muzyky*. [History of Ukrainian music.]. Kryvyi Rih. [in Ukrainian]
2. Kyuanovs'ka, L. (2000). *Ukrayins'ka muzychna kul'tura*. [Ukrainian musical culture]. Ternopil. [in Ukrainian]
3. Korolyuk, N. (1994). *Koryfeyi ukrayins'koyi khorovoyi kul'tury XX st.* [The luminaries of Ukrainian choral culture of the 20th century]. Kyiv. [in Ukrainian]
4. Semenenko, N. (1983). *Khorovi obrobky Ya. Stepovoho*. [Choral arrangements by Ya. Stepovoy]. Kyiv. [in Ukrainian]
5. Filenko, T. (1984). *Sered novykh pokolin*. [Among new generations]. Kyiv. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БЕЛІКОВА Валентина Венедиктівна – кандидат мистецтвознавства, член Спілки композиторів України, заслужений працівник культури України, доцент кафедри музикознавства, інструментального та хореографічного навчання Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: вивчення проблем музики та сценічного мистецтва в Україні.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BELIKOVA Valentina Venediktivna – Candidate of Art History, member of the Union of Composers of Ukraine, Honored Worker of Culture of Ukraine, Associate Professor of Musicology Instrumental and Choreographic Training. Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Scientific interests: studying the problems of music and performing arts in Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 18.09.2024 р.

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:62]:[378.017:331.54-047.22](045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-216-101-106

БЕРБЕЦ Тетяна Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри технологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9334-7112>

e-mail: berbec08@ukr.net

КРАВЧЕНКО Леся Василівна –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7012-3709>

e-mail: kravchenkolesia@gmail.com